

Дерево казок

Випуск № 35

(1 січня)

ПЕРЕДМОВА

Електронна збірка видана проектом **«Дерево казок»** за підтримки проекту **«Казка»**. Дорогі друзі, ми хочемо привітати вас з Новорічними святами і бажаємо вам ніколи не втрачати чарівний дух дитинства! У 35 номері разом із відчайдушними і сміливими мандрівниками ми поринемо у захопливий світ пригод! Ну ж бо, гайда до чарівного світу казок разом зі збіркою «Дерево казок»!

Збірка *«Дерево казок»* – це серійне щомісячне електронне видання, що розповсюджується абсолютно безкоштовно.

Своє життя збірка розпочала 1 березня 2015 року.

ПРОЕКТ «ДЕРЕВО КАЗОК» (<https://derevo-kazok.org>)

«Дерево казок» – величезний безкоштовний архів авторських та народних казок, які ви можете прочитати українською мовою. Тут ви знайдете не лише українські казки, а й казки інших країн. Проект складається з 4-х основних розділів: українська народні казки, казки народів світу, казки українських авторів та казки авторів світу. Автор та адміністратор проекту – *Лук'янюк Євген*.

Наші контакти:

derevokazok@gmail.com –адреса ел. пошти.

Приєднуйтеся до нас:

Ми на Facebook: <https://www.facebook.com/derevokazok>

Ми в Twitter: <https://twitter.com/KazkuPpUa>

Ми на GooglePlus:

<https://plus.google.com/communities/102303859954667667228>

ПРОЕКТ «КАЗКА» (<https://kazka.in>)

Сайт «Казка» розпочав свою діяльність в 15 жовтня 2011 року. Наша діяльність була спрямована на пошук всіх казок, що написані чи перекладені українською мовою, це могли бути і народні, і авторські твори. Ми також звертали увагу на аудіо, часом на відеоказки. Загалом нас цікавив будь-який контент чи медіа, що має стосунок до казок. Але з 1 січня 2016 року ми вирішили зосередитись на авторських казках. Ми змінюємо дизайн і концепцію сайту. Починаємо не тільки колекціонувати казки, а і пропагувати авторів цих казок. Долучаємось до розвитку сучасної української літератури в вузькій ніші – казки. Ми не відмовляємось і від перекладів творів іншомовних авторів на українську мову, отже, прагнемо пропагувати всю авторську казкову літературу.

Контакти:

ua@kazka.in – адреса ел. пошти.

Ми на Facebook: <https://www.facebook.com/Kazka.in>

Ми в Twitter: <http://twitter.com/Kazkain>

Засновник проекту – **Тарас Амброз**

Зміст

Проданий сон (<i>узбецька народна казка</i>)	4
Чорний птах (<i>чукотська народна казка</i>).....	19
Хмара і квітка (<i>Марина Кірносова</i>).....	23
Куйкинняку – збирач лахтачого жиру (<i>коряцька народна казка</i>)	24
Як змії мисливця навчив (<i>бурятська народна казка</i>)	26
Новорічна казка (<i>Наталія Олійник</i>)	31
Сізмара (<i>грузинська народна казка</i>)	32
Брехні вистачає на три дні (<i>сербська народна казка</i>)	37
Помічники Святого Миколая (<i>Віталія Савченко</i>)	44

Проданий сон

(узбецька народна казка)

За давніх часів поблизу Ургенча жили собі двоє друзів-бідняків – Кулдаш і Юлдаш. Дванадцять місяців у році – влітку і взимку, у спеку і в холод Кулдаш пас у степу худобу, а Юлдаш ходив від двору до двору, наймаючись на поденну роботу. Жили вони в халупі-розвалюсі на краю кишлаку, бачилися тільки поночі, коли стомлені поверталися додому. Сидячи біля багаття, вони звичайно розповідали один одному, що бачили й чули за день.

Одного разу Юлдаш побачив сон: дві великі й одна маленька зоря скотилися з неба і впали йому прямо за пазуху.

Цілий день Юлдаш міркував про цей сон, а ввечері, як звичайно, розповів його своєму приятелю.

Замислився Кулдаш, а тоді запропонував:

– Продай мені свій сон.

Юлдаш здивувався:

– Що ти вигадав, друже? Хіба сни продаються?!

– Не питай мене ні про що, – наполягав Кулдаш. – Продай та й годі!

– Ну, гаразд, а що ж ти мені за нього даси?

Кулдаш усміхнувся.

– Усе, що я маю: за одну зорю – теличку, я її позаторік заробив, за другу зорю – жеребчика, я його торік заробив, а за маленьку зіроньку – половину перепічки, яку я сьогодні заробив. Ти й сам добре знаєш, більше в мене нічого немає. Адже ми друзі, і я від тебе ніколи нічого не ховав.

– Гаразд, бери мій сон. Тільки, якщо тобі доля всміхнеться, не забудь і про мене.

Увечері, коли всі мешканці кишлаку, від старого до малого, збираються на майдані погомоніти, прийшли туди й двоє друзів, і Кулдаш звернувся до людей з такими словами:

– Добрі люди! Багато років пасу я вашу худобу. Ні в кого нічого не згубив і не вкрав. Ні на ваших синів, ні на ваших дочок не поглянув лихим оком. Увесь цей час їв я ваш хліб і вашу сіль. Не шкодуйте за тим хлібом і сіллю, а благословіть мене в далеку дорогу. Якщо потрібний вам такий самий сумлінний пастух, яким був я, візьміть мого друга Юлдаша. Як мені довіряли, так і йому можете довіряти.

Сказав оце Кулдаш і вклонився громаді. Не стали люди допитуватися, куди він зібрався. Призначили своїм пастухом Юлдаша, а його приятеля благословили в дорогу, ще й трохи грошей зібрали для нього на перший час.

Рано-вранці Юлдаш розпрощався з приятелем і погнав худобу на пасовисько, а Кулдаш рушив куди очі світять. Йшов він шляхами битими й стежками незнаними, брів степами й пустелями, ступав по каменю й по піскам, долав круті гірські перевали, переправлявся через великі й малі річки. Багато перешкод і небезпек стрілося йому на шляху. І от, по сімнадцяти днях і ночах, збивши до крові ноги, з потрісканими від спраги вустами, підійшов він на заході сонця до замку, обнесеного високим муром. Ворота вже були зачинені, і Кулдаш, нагледівши затишний куточок під муром, ліг, та, певно, від втоми, довго не міг заснути.

Раптом здаля долинув перестук кінських копит. Підвівся Кулдаш, поглянув у той бік і нічого не побачив. Запала вже непроглядна темрява. Але кінський тупіт наближався, і враз Кулдаш побачив, що прямо на нього скаче вершник, ведучи за собою на повідку другого коня. Спинившись на мить біля Кулдаша, вершник прошепотів:

– Ось кінь. Чекай, зараз буде.

Вершник тицьнув повідок неосідланого коня в руки Кулдашеві, а сам зник у ночі.

Невдовзі прискакав інший вершник і звелів:

– Сідай на коня! їдьмо!

Кулдаш завагався, не знаючи, що робити, але вершник кинув роздратовано:

– Швидше. Мене переслідують.

Кулдаш вискочив на коня і поскакав за невідомим. Довго їхали вони мовчки. Незабаром темрява розсіялася, і Кулдаш побачив, що його супутник – ставний і вродливий юнак. Невідомий з подивом вдивлявся в обличчя Кулдаша. Не було ніякого сумніву, що юнак сподівався зустріти під мурами замку когось іншого.

Зійшло сонце, а вони все їхали. Обабіч дороги тяглися розлогі поля, в затінку зелених гаїв паслися коні, верблуди, вівці, кози. Дехкани вели запряжених у ярма волів, гнали віслюків, нав'ючених лантухами пшениці.

Невідомий спробував почати розмову:

– Нема кращого, як ходити біля хліба, милуватися золотим морем пшениці, що хвилюється від кожного подуву вітру. Які зворушливі почуття народжує ця картина в душі людини.

А Кулдаш не знайшов що відповісти, і юнак зрозумів, що його супутник не селянин.

Тоді він так само обережно перевірів Кулдаша на міркувля про працю ремісника, торговця, візника. Але всі ці спроби розбивалися об стіну байдужості Кулдаша.

Потім назустріч їм трапилася череда корів, що розбрелися по пасовиську і юнак сказав:

– А хіба не щастя пасти ось таку череду?!

Аж тепер Кулдашеві розв'язався язик і він защебетав мов той соловей:

– Шановний супутнику! Досі ви говорили про такі речі, яких я просто не знаю, і тому я мовчав. Ну, а чередникування – моя улюблена справа. Мушу вам сказати – немає в світі нічого кращого, як пасти худобу, і той, хто цього не спізнав, можна сказати, що й не жив! Подумайте самі, якою радістю повниться душа, коли худоба, яку ти пасеш, у тебе на очах набирає вагу, коли теляться корови, підростають телята,

вибрикують, бавляться, коли люди тобі дякують за твоє піклування про їхню худібку. Це справді ні з чим не зрівнянна радість.

– Гм-м-м... – промимрив таємничий юнак, а про себе подумав: «Що сталося, те сталося. Назад немає вороття».

Якийсь час вони знову їхали мовчки. Зголоднівши, спинилися, під'їли, погодували коней і рушили далі.

Час від часу таємничий юнак питав про щось Кулдаша, іноді сам розповідав про цікаві випадки з життя.

Кулдаш охоче слухав свого несподіваного супутника. Власне, йому ще ніколи не доводилося чути стільки цікавого, розумного, повчального. І він говорив собі у думці: «Нехай як завгодно скінчиться ця подорож, я ніколи не забуду цього дивного подорожнього, а з ним і Юлдаша, без якого не сталося б цієї пригоди».

Звичайно, таємничий супутник не без мети розпитував Кулдаша і розповідав йому свої історії. З усього було видно, що хотів якомога більше дізнатися про нього. І передусім – якої вдачі Кулдаш, чи розумний, чи щирий, чи чесний?

Одного разу після короткого перепочинку він сказав:

– Якщо вам не набридли мої розмови, я розповім вам ще одну історію.

– Не тільки не набридли, – відповів Кулдаш, – а ще більше розпалили мою цікавість. Таких розумних і приємних оповідачів я ще не стрічав у своєму житті.

І таємничий супутник почав свою розповідь:

– Колись, мабуть, дуже давно, жив один мудрий чоловік. Мав він трьох синів: старшому виповнилося двадцять років, середньому – вісімнадцять, а молодшому – шістнадцять. Одного дня старий чоловік захворів. Досвідчені, сивоголові лікарі й знахарі лікували його, хто – ліками, хто – молитвами й замовляннями, але ні те, ні друге не допомагало. Відчув той чоловік, що час йому вмирати. Розпрощався в душі зі світськими бажаннями, закликав до себе синів і заповів їм жити чесно, по правді й справедливості, не зазіхати на чуже добро, а головне – бути працьовитими й добрими.

Після цього батько забажав ще побалакати з кожним сином окремо.

Старшому синові він сказав:

– Сину мій, у саду, під гранатовим деревом, закопано горщик золота. Твої брати ще молоді. Вони не знають справжньої ціни грошам, а ти дорослий і багато чого вже розумієш. Візьми це золото і витрачай його ощадливо й розумно на себе і на своїх братів. Допомагай їм, доки вони знайдуть у житті своє діло і свою стежку. Стань для них батьком, замість мене.

Старший син вийшов від батька задоволений: «Таки батько любить мене дужче, ніж братів. Тільки мені розкрив він свою таємницю».

Тим часом старий закликав до себе середнього сина і сказав тому:

– Синку мій, у саду, під гранатом, закопано горщик золота. Твій старший брат – доросла людина, він уже знайшов свою стежку в житті й зуміє заробити собі на шматок хліба. А от молодший брат – ще дитя. Він не зрозуміє, що таке гроші. Візьми те золото, користуйся ним сам і допомагай молодшому братові. А як знадобиться, то і старшому. І взагалі слухайся, як закон вимагає, старшого брата, шануй його, як шанував досі мене, свого батька. Разом зі старшим братом постарайтесь виховати й вивчити молодшого, доки він молодий.

Виходячи від батька, середній син також подумав: «Виявляється, батько мене любить дужче, ніж братів. Тільки мені розповів він про сховане золото».

Нарешті, закликав старий чоловік наймолодшого сина і лагідно звернувся до нього:

– Дитя моє, я дуже хворий. Якщо я помру, знай: у саду, під гранатом, закопаний горщик золота. Твої брати уже дорослі, вони й самі можуть заробити

собі на хліб. А ти ще молодий і нічого не навчився робити. Візьми золото собі, але не забувай і братам допомагати, коли їм буде треба. Слухайся старших і вчись.

Отже, і молодший брат вирішив, що саме його батько любить найдужче. Адже не їм, а тільки йому довірив він свою таємницю.

Через два дні батька не стало.

Справили сини похорон. А через тиждень старший брат питає середнього:

– Ти, я бачу, дуже засмучений. Може, щось сталося?

– Хіба може статися щось гірше від смерті батька? Думаю, що й тебе це й досі засмучує.

Тоді старший брат признався:

– Перед смертю батько мені сказав, що під старим гранатовим деревом закопаний горщик золота, і звелів мені його взяти. Сьогодні я перекопав усе навколо дерева, а золота немає. Може, батько й тобі сказав про горщик і ти його відкопав?

– Твоя правда, батько мені сказав про золото, і я теж уже копав землю під гранатом, але нічого не знайшов. Повір мені, брате, я правду кажу.

– Ну, коли так, то, мабуть, батько і малому сказав про заховане золото. Піді поклич його сюди.

Спитали брати свого молодшого брата про золото, і той відповів:

– Правильно, батько сказав мені про золото, і я перекопав усе біля дерева, а горщика не знайшов.

Старший син замислився, а тоді сказав:

Не міг батько нас обдурити. Отже, золото взяв хтось із нас. Якщо ви не признаєтесь, доведеться йти до судді.

Він знайде те золото. До завтра ви ще маєте час. Добре поміркуйте, щоб не було нікому ганьби.

Уранці старший син зібрав братів, але ніхто так і не признався, що взяв золото. Пішли вони до судді.

– З чим ви прийшли до мене, діти мої? – спитав суддя. – Будь ласка, я до ваших послуг.

Тоді старший брат сказав:

– Спасибі вам на доброму слові. А прийшли ми до вас через непорозуміння, яке сталося поміж нами. Якщо дозволите, я вам розповім.

Суддя кивнув головою, і старший син почав свою розповідь:

– Ми троє – рідні брати. Шість днів тому помер наш батько. Перед смертю кожному з нас окремо він сказав, що під старим гранатовим деревом у нього

закопаний горщик золота. Коли батька не стало, кожен з нас спробував відкопати схований скарб, але золота під гранатом не було. Батько не міг сказати нам неправду, та ще на порозі смерті. Отже, золото взяв хтось із нас троїх, а признатися не хоче. У вас, шановний, великий досвід за плечима. Я певен, що ви зможете вплинути на того, хто потай забрав те, що призначено всім нам.

– Можливо, можливо, – скромно відповів суддя і заметушився. – Що ж це я примушую вас балакати, навіть не почастивавши. А ви, мабуть, з дороги потюпилися та й зголодніли. Даруйте вже мені мою забудькуватість.

Суддя звелів розстелити дастархан і виставив щедре частування.

– Пригощайтеся, діти мої, і не журіться, наша справа від нас не втече. А щоб ви бодай на час сніданку забули про неї, я розповім вам цікаву стародавню історію. Жили колись юнак і дівчина, вони навчалися в одній школі, покохали одне одного й вирішили навіки з'єднати свої долі. Та щойно дівчина скінчила навчання, до неї заслали сватів знайомі батьків, і ті дали свою згоду. Коли настав день весілля, дівчина прийшла до свого коханого і сказала: «Не судилося нам пройти через життя однією стежиною. Батько й мати вирішили віддати мене за іншого, і нічого тут не вдієш. Якщо ми повстанемо проти закону і звичаїв, нас заб'ють камінням. Може, колись, після нас, настануть такі часи, що молоді люди самі вільно вирішуватимуть свою долю. Я прийшла попрощатися з вами». І юнак відповів дівчині: «Твоя правда, кохана. Але маю до тебе прохання. Якщо пообіцяєш його виконати, я скажу, що маю на увазі. Якщо ж ні, іди, куди тобі треба». «Кажі, – мовила дівчина, – обіцяю наперед». І тоді юнак сказав: «Я хочу, щоб ти прийшла до мене попрощатися відразу після свого весілля». Дівчина згодилася. Настав день весілля. Наречену відвезли в дім жениха і, за колишніми звичаями, замкнули в багато оздобленій кімнаті. І так і сяк намагалася вона втекти, щоб попрощатися з коханим, але так і не зуміла. Коли скінчився весільний бенкет, до кімнати впустили жениха. Він підійшов до нареченої і побачив її замисленою і зажуреною. «Чому ти така смутна, – спитав він, – адже сьогоднішній день має бути для нас днем радості». І тоді наречена, нічого не приховуючи, розповіла женихові, як вони дружили змалечку з її обранцем, як вчилися разом, як покохали одне одного й збиралися побратися, але батьки вирішили віддати її за іншого, і, нарешті, як вона дала слово коханому прийти до нього попрощатися в день весілля і не зуміла виконати обіцянки. І раптом жених сказав: «Якщо ти пообіцяла, то піди й попрощайся!» Дівчина встала й пішла до коханого. Коли той її побачив, його подиву не було меж. «Невже ти справді попросила дозволу в свого чоловіка і він тебе відпустив?» Дівчина розповіла все,

як було, і тоді юнак сказав: «Якщо твій чоловік повірив тобі й дозволив піти до мене, його мужність і благородство змушують мене відмовитися від тебе. Я не можу ошукати таку людину. Іди й живи з ним до глибокої старості. Я бажаю вам щастя й удачі у вашому житті». Попрощавшись з коханим як з братом, дівчина вийшла з його дому, але не встигла пройти й половину дороги, як її схопили злодії й привели до свого ватажка. Той відразу закохався в дівчину і вирішив взяти її собі за жінку. Але все-таки спитав, чого вона так пізно йшла сама по вулиці. Дівчина розповіла йому про все, що з нею сталося того дня. Її історія вразила ватажка злодіїв, і він сказав: «Твій коханий, як і твій чоловік, виявили дивовижну порядність і благородство. Але я хочу, щоб ти запам'ятала, що й ми, злодії, здатні на високі почуття. Скажи, де живе твій чоловік, і я накажу провести тебе до нього, щоб ніхто не зміг тебе скривдити». Незабаром дівчина опинилася в домі свого чоловіка, і...

На цьому місці суддя урвав свою розповідь.

І Кулдашів супутник теж зробив паузу, а тоді спитав:

– Як ти гадаєш, хто виявився найпоряднішим у цій історії: юнак, що любив дівчину, її чоловік, чи ватажок злодіїв?

Кулдаш відповів:

– Благородство чоловіка вище за порядність інших, тому що саме він своєю поведінкою спричинив благородний вчинок коханого дівчини. Можливо, цей юнак, взявши в неї обіцянку прийти до нього попроситися, задумав, скажімо, вкрати її. Але чоловік своїм благородством змусив його відмовитись від негідного вчинку. А ватажок злодіїв також вчинив благородно, вражений великодушністю і чоловіка, і коханого дівчини.

Супутник Кулдаша схвально кивнув головою і повів далі:

– А тепер я хочу доказати історію горщика з золотом. Суддя теж спитав братів, кого можна назвати найпоряднішим з тих трьох чоловіків. І тільки наймолодший з братів назвав благородним вчинок ватажка злодіїв, мотивуючи це тим, що злодії часом за копійку ладні вбити людину, а тут, мовляв, вони не тільки не спокусилися на легку здобич, а навіть допомогли дівчині живою й незаплямованою повернутися додому.

Тут суддя підвівся зі свого місця й сказав:

– Ну от, вашу суперечку й розв'язано. Тільки злодій виправдовує злодія. Оскільки ви звернулися до мене в пошуках правди, я й вимагаю, щоб наймолодший з братів поділив золото з горщика порівну між вами трьома, як це й заповідав батько.

Молодший брат погодився з рішенням, і брати, вражені мудрістю судді, вдоволені й примирені одразу повернулися додому.

Скінчивши свою розповідь, супутник Кулдаша ліг спати. А вранці вони знову рушили далі. їхали цілий день і цілу ніч і дісталися нарешті у велике місто. Зупинившись у караван-сараї, вони відпочили днів три-чотири, а тоді таємничий супутник Кулдаша купив будинок, упорядкував його всім потрібним і звелів:

– Піди й запроси старшину кварталу та інших шановних людей до нас у гостину.

А коли Кулдаш повернувся, сказав:

– У вітальні все готове для частування. Тепер тобі належить добре зустріти гостей, а після частування й приємної розмови попроси, щоб вони благословили наш шлюб. Відсьогодні ти господар цього будинку, а я твоя дружина.

Тут таємничий супутник Кулдаша зняв шапку, і сорок кісок розсипалися по його спині. Тільки тепер приголомшений Кулдаш збагнув, що його супутник не чоловік, а гарна молода жінка.

Через кілька днів після весілля дружина сказала Кулдашеві:

– Тепер тобі час завести знайомих і друзів з-поміж наближених хана. Запроси їх до себе додому, почастуй, а якщо вони тебе запрошуватимуть – теж не відмовляйся. Можливо, вони допоможуть тобі влаштуватися на роботу в ханському палаці.

Місяців через два так усе і сталося. Працюючи в ханському палаці, Кулдаш багатьох підкорив своїм розумом і кмітливістю, і став відомий як Мусофірбек, тобто Бек-мандрівник.

Але не тільки друзів побільшало в нього. З'явилися й вороги. Багато хто з ханської челяді заздрив Кулдашеві, їм не до шмиги було таке швидке піднесення якогось зайди.

– Якийсь чужинець, – гомоніли вони поміж собою, – вже стільки нагород дістав від хана, а про нас, вірних слуг, наче й забули.

І почали вони плести інтриги проти Мусофірбека.

Одного разу дружина сказала Кулдашеві:

– Ми вже не раз діставали дорогі дарунки від хана. Може, настав час і нам віддячити йому – запросити на якесь частування, звичайно, разом з придворними.

Мусофірбек послухався її поради і запросив хана погостювати в нього. Але перше ніж дати згоду, хан звелів своєму візиру:

– Піди й поглянь, як живе цей Мусофірбек, чи пристойна в нього оселя, чи в пристойному місці? Щоб не зганьбити себе ненароком.

Візир перевдягся бідняком і, знайшовши дім Мусофірбека, став заглядати у двір через шпарину в воротах. І раптом побачив дружину Мусофірбека. Вражений цим, переступив поріг і сказав:

– То ось де ти пробуваєш, красуне. Ти обдурила мене тоді біля міського муру й вислизнула з моїх рук. Але тепер я тебе вже не випущу зі своїх пазуриків.

Візир схопив був молодицю, але вона випручалася з його обіймів і, скликавши людей на поміч, кинулася в дім і замкнулася в ньому.

Слуги вирішили, що на господиню накинувся якийсь боже

вільний чи грабіжник, зв'язали візира й побили кийками. Напівживий повернувся він до палацу з пекучою зненавистю в душі. Прийшов візир до хана й почав вихваляти йому вроду Мусофірбекової дружини.

– Така красуня повинна бути дружиною великого хана, – мовив він насамкінець.

Почувши це, хан звелів зібрати всіх його візирів і став радити з ними раду, як відібрати дружину в Мусофірбека.

Дуже довго радилися вони й таки надумали, як занапастити чоловіка. Уранці хан звелів привести його до палацу і сказав:

– Прийти до тебе в гості я не можу, бо в мене занедужала дочка. Порятувати її можна лише молоком тигриці. Отже, я тобі наказую дістати мені ці ліки.

Засмучений Мусофірбек повернувся додому і розповів усе дружині. А вона йому порадила:

– Скажи ханові, що на виконання наказу тобі потрібно сорок днів часу і сорок баранів.

Хан погодився на умову, Мусофірбек повернувся додому, і дружина звеліла йому сидіти вдома й відпочивати цілих тридцять вісім днів. Уранці тридцять дев'ятого дня вона збудила його вдосвіта, написала щось на клаптику паперу, склала вчетверо і, віддавши чоловікові, мовила:

Узбецькі народні казки Бібліотечна книга

– Настав час виконувати ханський наказ. Сідай на коня і, минувши східні ворота, їдь до самого полудня, не змінюючи напрямку – на схід і на схід. Рівно опівдні, коли сонце стоятиме прямо над головою, побачиш ліворуч стежину, якою тобі треба буде доїхати до невеликої і неглибокої, круглої як миска, западини. Постав посеред неї коня головою до сходу і розгорни мій папірець – перед тобою з'явиться тигриця. Не лякайся, вона тебе не чіпатиме. Тримаючи

папірець у руках, поверни коня навколо себе, не сходячи з місця, – тебе оточать ще п'ятдесят тигриць. І знову не треба лякатися, все буде гаразд. Після цього, тримаючи мій папірець у руках,

виведи коня на дорогу, якою приїхав, і рушай назад. У ханському палаці скажеш: «Мій хане, ось вам тигриці. Можете їх доїти, скільки вам треба. Я боявся, що молока, яке я привезу, буде мало, тому, щоб не їхати вдруге, вирішив привести тигриць прямо сюди».

Як навчила дружина Мусофірбека, так він і зробив.

Привів тигриць у ханський палац, і хан затремтів, як осінній лист під вітром. Візири, челядь і навіть ханська сторожа поховалися хто куди.

А нажаханий хан мовив запобігливо Мусофірбекові:

– Дякую тобі, мій вірний підданий! Я дав тобі це доручення, щоб перевірити твою відданість. Забери, будь ласка, звідси цих жахливих тигриць, щоб вони не накоїли біди. А сам приходь до мене завтра вранці.

Мусофірбек вивів тигриць за ворота міста і згорнув папірець. У ту ж мить тигриці зникли без сліду. Але ж ханові від того не стало легше. Люта злість загніздила в його серці. Скликав він візирів і знову став з ними радитись.

Довго змагалися вони, вигадуючи пастки для Мусофірбека, і, нарешті, зійшлися на тому, що завтра вранці до хана з'явиться скарбничий і повідомить, що з ханської скарбниці зникли чотири великі злитки золота. Тоді хан звелить Мусофірбекові знайти пропажу.

Уранці дружина сказала Мусофірбекові:

– Якщо хан дасть тобі нове доручення, ти знову попроси в нього сорок днів на його виконання і сорок баранів.

Другого дня, щойно ступив Мусофірбек у палац, до хана прибіг скарбничий і доповів, що пропали чотири злитки золота. Хан, не вагаючись ні хвилини, обернувся до Мусофірбека:

– Доведеться тобі знайти цю пропажу!

Мусофірбек уклонився ханові й попросив сорок днів строку і сорок баранів.

Діставши згоду, Мусофірбек повернувся додому і безтурботно прожив тридцять вісім днів. На тридцять дев'ятий день дружина написала йому записку і розповіла, куди й кому її відвезти. Ту ж мить Мусофірбек вирушив у дорогу. У визначеному дружиною місці він побачив чарівний сад, в якому співали солов'ї, пишались яскравими барвами квіти і трави, але не було видно жодної живої душі. Потім здаля долинув спів, і до Мусофірбека підійшли кілька дівчат. Найстарша з них спитала, звідки і з якою метою забрів він у цей сад. Мусофірбек

дістав записку і, вклонившись, простягнув красуні. Прочитавши написане, дівчина вигукнула:

– Яка радість! Виявляється, ви наш зять. Ваша дружина – наша сестра, яку в нас Викрали.

Красуня запросила гостя до вітальні, виставила щедре частування, а наступного ранку разом з двома служницями і Мусофірбеком рушила в гості до своєї сестру.

Дуже зраділи сестри своїй зустрічі: обнімалися, цілувалися, розпитували одна одну про життя-буття тощо. А підобідавши й відпочивши, вийшли у двір і, прочитавши замовляння, стали ходити подвір'ям. І після кожного їхнього кроку під ногами в них з'являлися злитки золота. Не минуло десяти хвилин, а на подвір'ї лежали купи золота.

Мусофірбек узяв під пахви чотири злитки, а решту звелів нести слідом за ним двадцяти шістьом служникам. Прийшовши в ханський палац, він залишив служників за дверима а сам ступив перед ханські очі і поклав йому до ніг чотири злитки золота.

Хан, ніби тільки й чекав цього.

– Ми сказали, що пропало не чотири злитки, а чотири пари злитків, – зауважив він.

Мусофірбек перепитав:

– Отже, чотири пари! Чи, може, більше?

– Чотири пари, – не соромлячись відповів хан. І всі його візири виступили наперед і підтвердили брехливі слова хана. Тоді Мусофірбек гукнув своїх служників, що стояли за дверима, і коли вони увійшли із золотими злитками в руках, проказав:

– Ось тут тринадцять пар злитків, а з моїми двома парами – виходить п'ятнадцять пар, або тридцять золотих злитків. Мій хане, які ви ще маєте розпорядження?

Хан і його візири похнюпили голови з ганьби і, вступившись у власні черевики, відмовили:

– Більше ніяких розпоряджень не буде! Приходь завтра по нагороду! Та ввечері хан знову зібрав своїх візирів.

– Що ви мені тепер порадите? Якщо ви в будь-який спосіб не зведете зі світу Мусофірбека, то мене самого зведе зі світу моя любов до його дружини.

Тоді зголосився один з візирів:

– Великий хане, вашому нікчемному слугі прийшли в голову деякі міркування. Якщо ви дозволите, я висловлю їх.

Діставши ханський дозвіл, візир сказав:

– Уранці, коли Мусофірбек з'явиться у палаці, ми разом з вами будемо сидіти пригнічені великим горем. Він неодмінно спитає про причину нашого смутку, і ви скажете: «Мій вірний слуго, сьогодні я бачив сон, який мене дуже засмутив. Я розповів його візірам, але вони нічого розумного мені так і не порадили. Я думаю, що тільки ти здатний витлумачити мій сон, а головне – допомогти мені позбутися мого смутку. Я побачив уві сні свого батька, матір, дідуся й бабусю, і ніхто з них не схотів зі мною розмовляти. Вони всі відверталися від мене. Я прошу тебе: піди на той світ і спитай мою рідню, завіщо вони на мене гніваються». А при кінці пообіцяйте Мусофірбекові щедрю нагороду. Ось така моя рада. Як відомо, з того світу ще ніхто не вертався на землю, не вернеться і цей нахаба, а ваші бажання, великий володарю, справдяться.

Підступна порада візира прийшлася всім до душі.

Уранці Мусофірбекова дружина сказала:

– Хан, напевно, вигадав для тебе нове і ще важче доручення. Але хоч би що він надумав, ти, як і раніше, проси в нього сорок днів строку і сорок баранів.

Коли Мусофірбек з'явився вранці в палаці, хан звелів йому піти на той світ і дізнатися, за що образилися на нього його батько, мати, дідусь і бабуся.

Мусофірбек уклонився ханові і сказав:

– З великою радістю і від щирого серця я виконаю ваше прохання. Тільки дайте мені на це сорок днів строку і сорок баранів.

Мусофірбек повернувся додому і тридцять дев'ять днів жив біля своєї дружини. Вночі проти сорокового дня дружина і своякиня, вбравшись в старі сукні, вийшли за місто і на якомусь смітникові набрали чотири відра попу. Повернувшись додому, вони наділи на Мусофірбека подертий халат, вимастили обличчя й руки сажою, обтрусили з голови до ніг попелом.

Потім, написали від імені родичів хана листа, пропалили його в кількох місцях і навчили Мусофірбека, як себе поводити і що казати.

– А тепер, – сказала дружина, – іди в палац. – І побажала успіху.

Йдучи вулицями міста, Мусофірбек вигукував на всі боки:

– Світ, світ! Хіба це світ! Нікуди не годиться цей наш світ! Брудний, нікчемний, жаский, непевний, лихий, холодний, неблагородний!

Плачучи й приголошуючи, увійшов він у палац, подав ханові листа і сказав:

– Мій хане, в цьому листі ваші батько й мати, дідусь і бабуся пишуть, чому вони на вас гніваються. В усьому винний цей світ!

І Мусофірбек знову став приголошувати:

– О горе нам, о горе нам, чому це все судилось нам?! Той світ – блаженства повний рай, а з цього – в пекло хоч тікай! Той світ – це райські насолоди, а тут – жорстокість і знегоди. На тому світі – вічне свято, а тут – довіку бідувати! О горе нам, о горе нам, чому це все судилось нам?!

Прочитавши листа, хан заплакав від почуттів, що наринали на нього, і заходився розпитувати Мусофірбека про той світ.

Спершу Мусофірбек тільки приголошував, а тоді став благати:

– Великий хане, не питай мене ні про що і не затримуй ні хвилини. Відпусти мене, я не можу більше тут залишатися. Побачивши той світ, я не хочу ні за які блага жити на цьому світі.

Тоді хан попросив Мусофірбека розповісти, яким чином він проник на той світ і чи не можна було б і йому, ханові, побувати там.

Покричавши ще трохи про людське око, Мусофірбек розповів про свою подорож на той світ і про те, як міг би здійснити таку прогулянку і його світлість великий хан.

– Накажіть знести на майдан сто сажнів сухих дров і триста пудів макухи. Усе це треба дуже ретельно укласти, щоб, коли ви зі своїм почтом вийдете на саму гору, ніхто звідти не впав. Потім хтось унизу дуже обережно – щоб вогонь нікому не зашкодив – підпалить цю купу дров, і разом з димом ви злетите на небо. Гадаю, вам також вистачить сорок днів, щоб злітати на той світ і повернутися назад. Тільки не забудьте ще взяти з собою сорок баранів...

Розповівши все це ханові, Мусофірбек знову вибухнув прокляттями на адресу цього світу і хвалою світові потойбічному, а тоді подався додому.

Тим часом хан вирішив не гаяти часу і звелів знести на майдан утричі більше дров і макухи, аніж було загадано. Замість себе, на час мандрівки, він призначив Мусофірбека, пообіцявши – після свого повернення – і його відпустити ще раз на той світ. Потім у найбагатшому вбранні, разом зі своїми візирами, радниками й придворними, – а всього їх набралось вісімдесят чоловік, – виліз на вершину ретельно укладеного вогнища. Мусофірбекові люди з усіх боків водночас підпалили дрова і відправили своїх володарів на той світ, звідки, як відомо, не повертаються.

Після цього на головному майдані міста люди обрали мудрих, рішучих людей візирами і радниками, і всі разом стали керувати державою на добро і щастя народу...

Невдовзі після всіх цих подій, бавлячись зі своїм маленьким сином Шадманом, Мусофірбек згадав якось історію свого незвичайного знайомства з дружиною біля стін замку і сказав:

– Люба моя, я оце подумав, що й досі нічого не знаю про ті неймовірні обставини, які звели цас із трбою. Може, хоч тепер ти мені щось розповіси про них, а разом і про те, чому візир зненавидів нас і намагався зруйнувати наше щастя.

– Любий мій, – відповіла Кулдашева дружина, – воістину тільки чоловік, та ще такий скромний, як ти, міг стільки часу не виявляти своєї цікавості. Ну, то послухай мою історію. Мабуть, ти вже збагнув, що я походжу з роду пері. Разом з моєю сестричкою ми жили в розкішних садах. Коли я стала дорослою дівчиною, мене побачив шах тієї країни і забажав узяти до свого гарему. Серед ночі шахські слуги напали на наш дім і, не зважаючи на мої плачі і зойки, забрали до палацу. Шах призначив день весілля, а сам поїхав на полювання. Тим часом його візир зглянувся над моїм розпачем, пообіцяв викрасти мене з гарему й повернути додому. Я повірила йому беззастережно, адже все, що він говорив, було мовою справедливою і благородною. Він передав мені потай чоловічий одяг і підкупив одного з конюхів. Я розуміла, що поводжуся нерозважливо, довіряючись малознайомій людині, та як ще мала вчинити недосвідчена дівчина, якій загрожувало осоружне заміжжя. В умовлений день я перебралася в чоловічий одяг, прокралася в стайню і втекла з палацу. Конюх поскакав уперед з запасним конем для візира. Наче сліпа йшла я назустріч долі, і щастя моє, що під мурами замку я зустріла не візира, а тебе, мій дружиноньку і володарю. Тепер я розумію, що за благородними словами візир ховав свою бридку і підступну суть: він хотів викрасти мене, щоб самому потай одружитися на мені. Згодом, коли він побачив мене на цьому місті й дізнався, що я твоя дружина, він зненавидів нас обох і вирішив за всяку ціну занапастити тебе з допомогою хана.

– Жалюгідна істота! – вигукнув вражений Кулдаш. – Жадоба помсти згубила його самого.

І раптом Кулдаш весело розсміявся.

Дружина спитала, що його так звеселило? Спершу він не хотів говорити, та, коли вона наполягла, розповів, як він, будши пастухом, купив сон у свого друга Юлдаша.

– Тепер,– додав він, поміркувавши, – я зрозумів, що дві зорі, що скотилися з неба уві сні,– це ти, моя люба, і твоя сестра, а маленька зіронька – наш син Шадманбек. Правильно я розгадав той сон?

– Правильно,– відповіли йому дружина і своячка.

І тут Мусофірбек згадав, як обіцяв колись Юлдашеві допомогти, якщо сам виб'ється в люди.

– А що ви скажете,– спитав він у сестер,– якщо я розшукаю свого приятеля Юлдаша, призначу його на якусь посаду в цьому місті і віддам за нього вас, моя свояченько?

Сестри презирнулися й відказали:

– Нам треба ще порадитись. А через три дні дамо відповідь.

Минуло три дні і Мусофірбек спитав їх про своє рішення.

– Ми згодні з вашою думкою,– відповіли сестри.– Виправте вірну людину, нехай вона розшукає вашого приятеля Юлдаша і привезе сюди.

Мусофірбек так і зробив. Один з його радників того самого дня вирушив до країни Ургенч і незабаром дістався в кишлак, де жили колись Кулдаш і Юлдаш. Відпочивши день-другий, радник розпитав старих людей і знайшов Юлдаша. Той наймитував за борги у якогось бая. Радник умовив Юлдаша покинути кишлак і виїхати з ним до країни, в якій пообіцяв наділити його землею і всім потрібним для вільного господарювання. До пори до часу він не казав йому всієї правди, бо так звелів Мусофірбек. Діставши згоду, радник розрахувався з боргами Юлдаша і забрав його з собою.

Удома радник привів Юлдаша до Мусофірбека.

– Ну, молодцю, сідай у нас! Розповідай про себе! – почав розмову господар.

Часу від їхньої розлуки збігло чимало, отже, не так просто було Юлдашеві, який уже й думати забув про свого колишнього приятеля, признати Кулдаша в статечній людині, що сиділа проти нього в розкішному вбранні.

– Та от, приїхав, ваша світлість! – мовив Юлдаш, уклонившись.

– Звідки приїхав і з якою метою? – спитав Мусофірбек.

– Приїхав я з Ургенча. А той пан, що привіз мене, обіцяв наділити землею, щоб міг я коло неї ходити.

– Отже, ти дехканин?

– Так, ваша світлість, дехканин. А точніше сказати – наймит.

– І скільки ж років ти наймитуєш?

– Скільки себе пам'ятаю.

– Ну, а що ти заощадив за цей час?

– Які там заощадження! Ціле життя працюю, щоб сплати ти борги. Адже в мене ні власної землі, ні худоби немає.

– А чи не було в тебе приятеля на ім'я Кулдаш?

– Був. Кулдаш-пастух. А звідки ви про це знаєте?

– І коли т і його бачив востаннє?

– Мабуть, два-три роки тому. Добрий чоловік був, шкода, що пішов і пропав.

– Куди ж він пішов?

– Та все через мене сталося.

– Як це?

– Ну, одного разу я побачив сон, ніби мені за пазуху з неба скотилися дві великі зорі і одна маленька зіронька.

– Ну то й що?

– Я розповів про свій сон Кулдашеві, а він став просити, Цоб я йовду той сон продав. Ну, я й погодився. Дав він мені за соц теличку й жеребчика, а сам пішов кудись. Відтоді я його не тільки не бачив, а й нічого не чув про нього. А жаль, добрий був хлопець і вірний друг.

Юлдаш тяжко зітхнув, скінчивши свою розповідь.

– А чи не впізнав би ти свого приятеля, якби його побачив? – спитав Мусофірбек.

– Звісно, що впізнав би. Адже я не сліпий. Стільки років спали з ним під одною подертою ковдрою.

– Ну, гаразд. А чи не було в нього якихось особливих прикмет?

– Були. На лікті правої руки – родимка, а на лівому колі ні – рубець. Корова його колись боднула.

Мусофірбек закасав рукав і показав родимку.

Тут Юлдаш кинувся до нього, став обнімати й цілувати приятеля.

Через місяць Мусофірбек оженив приятеля на своячці і влаштував багатющий той.

Минали роки. Двоє друзів мудро правили своєю країною. Вийшовши з бідняків, вони всіляко намагалися полегшити життя народу. І їхні вірні дружини їм в усьому допомагали.

Джерело: <https://derevo-kazok.org/prodaniy-son-uzbecka-kazka.html>

Чорний птах

(чукотська народна казка)

Це було так давно, що ніхто й не пам'ятає, коли це було.

На півночі, біля самого Льодовитого моря, жили мисливці-звіробої. Жили – не горювали. Та ось випав важкий рік, і хоч як старалися мисливці, не змогли застатись їжею. А зима прийшла люта, небувала: вона скувала кригою бурхливе море, яранги снігом позаносила – з землею зрівняла. Важко добувати їжу в такий час, і люди почали вмирати з голоду.

Але смерть не в кожному ярангу зайшла, не кожного з собою забрала. Багато хто діждався літа. Сонце майже не заходило: упірне в море і знову світить. Зраділи люди. Та і як не радіти! Скресла крига на морі, в разводдях нерпи з'явилися, тюлені на хвилях жирують, птахи всілякі поприлітали. Настала пора полювання. Узяли звіробої списи та стріли, підняли і понесли до моря свої легкі човни, обшиті міцною моржевою шкірою.

Та щойно вони наблизились до моря, як подув сильний вітер, такий, що й на ногах не встоїш. Шаленіє, гуркотить крижане море, ходять по ньому хвилі, як високі гори.

Страшним зробилося море.

– Ні, – сказав старий Аппа, – в таку погоду нічого не добудеш.

– Доведеться зачекати, – мовили інші.

Проснулися звіробої наступного дня. Сонце світить, вітрець ледь-ледь дихає. Зраділи, пішли до моря. Та тільки човни на воду спустили, як не знати звідки подув страшний вітер. Заходили по морю хвилі круті, знову зашуміла, загуркотіла плавуча крига. І знову з порожніми руками повернулися звіробої.

Почали думати-гадати, з чого це такий вітер виходить – зрозуміти не можуть. Думають-гадають, а старий Аппа й каже:

– Довго я на світі живу, багато різних чудасій бачив, а такого не бачив. Погляньте, он над тією горою хмара, наче птах крилами махає.

Глянули звіробої і жахнулися. Хмара – не хмара, на птаха схожа. Так воно і є – птах! Велетенський чорний птах на скелі сидить, крилами махає, через те й сильний вітер дме.

– Погибель усьому настала, – каже Аппа, – не дасть нам ця птиця життя, голодом виморить.

– Убити її треба! – сказав Тегрількут, найдужчий і найсміливіший із усіх мисливців.

Глянули товариші на нього, перезирнулися між собою: «Ну, що ж, мовляв, іди, якщо можеш, убий».

– Ніж ото з голоду помирати, то краще в бою загинути,– стояв на своєму Тегрилькут.

Того ж дня він вирушив на чорного птаха.

Три дні ждали його звіробої. Три дні дув вітер, ще сильніше, ніж до того. Тегрилькут не повернувся.

– Піду я на чорного птаха,– сказав старий Анна.

Узяв він лука, списа і зник серед скель. Знову три дні ждали звіробої. Знову три дні дув страшний вітер. Анна не повернувся.

Після цього ніхто з мисливців не наважувався йти на чорного птаха

– Подождемо, може, сам полетить,– казали вони.

Минали дні, а чорний птах і не думав летіти. Як і раніше, стежив він за звіробоями, не давав їм вийти в море.

Настали важкі дні. Люди з'їли останніх собак. Лишалось одне – смерть.

Вийшов із своєї яранги хлопчик Чочой і голосно, щоб усі почули, крикнув:

– Я піду на чорного птаха!

Не раз ходив він у гори, спритно лазив по скелях, але всі дорослі тільки недовірливо похитали головами, почувши Чочоя.

– Гай-гай, куди вже тобі!..

– Все одно піду,– не відступав Чочой.

Йти було нелегко. Вітер збивав з ніг, проймав до кісток. Чочой дуже стомився, хотілося відпочити, а заодно й подождати, поки стемніє, щоб непомітно підійти до чорного птаха. Сівши біля старого каменя-валуна, вийняв стрілу з-за пазухи і заходився гострити її об камінь. Несподівано камінь заговорив людським голосом:

– Споконвіку лежу на цьому місці. Один мій бік ніколи не бачив сонця. О, якби хто міг перевернути мене!..

– Я допоможу тобі,– сказав Чочой.

Камінь тільки зітхнув і нічого не відповів.

А Чочой уже навалився на нього, що було сили. Спробував з одного боку, з другого, але не зрушив з місця і на ніготь.

І збагнув Чочой: тут потрібна не сила, а кмітливість. Спустився в ущелину, набрав глини і загатив струмок, що протікав поряд. Вода в струмку швидко піднялася, потекла під камінь, розмила ґрунт – і валун перевернувся на другий бік.

– Спасибі, хлопчику! – зрадів камінь, – Рости великий, сміливий і дужий. А ще скажу: коли тобі буде важко, повтори слова: «Споконвіку лежу на цьому місці».

Чочой постояв трохи і знову рушив у дорогу. Йти стало ще важче. З моря пішов туман, стежка під ногами стала слизька. Чочой посковзнувся і замало не впав у безодню. Він уже думав повернутися, подождати ранку, та, почувши свист крил, зрозумів, що чорний птах недалеко і що саме зараз нагода поквитатися з ним.

Чочой просувався вперед, та зненацька налетів такий вітер, що хлопчик не встиг навіть пригадати слів старого каменя, упав, покотився вниз, в ущелину. Довго лежав нерухомо. Опритомнів тільки вранці. Обличчя й руки в крові. Було моторошно. Та хіба він міг одмовитись від того, що задумав? Підвівся і знову поповз на гору.

Забринів світанок, і Чочой побачив гострий шпиль, на якому сидів чорний птах. Він був зовсім близько. Чочой натягнув тятиву. Птах ворухнувся, готуючись кинутись на хлопця. Але гостра стріла впилася птахові в крило. Він блиснув вогненними очима й учепився кігтями в одяг хлопця.

– Споконвіку лежу на цьому місці! – крикнув Чочой. І тіло його миттю зробилося тверде, як камінь.

Даремно метався чорний птах, даремно дзьобав, бив Чочоя крилом. Невдовзі птах ослаб, зібгався в клубок і мертвий покотився в безодню.

Вийшли звіробої із своїх яранг і здивувалися: страшного вітру наче й не було. Яскраво світить сонце, тихо хлюпочеться море. Погойдуючись, пливуть по морю голубі крижини. А в розводдях жирують тюлені. На лежбищі під весняним сонцем гріються моржі.

Всі мешканці вийшли на полювання, і майже всі повернулися з багатою здобичею. А коли в стійбищі почалося свято, шаман бив у бубон і голосно викрикував:

– Це я зупинив вітер! Я зупинив вітер!..

Люди спершу повірили йому. Та ось до стійбища прийшов Чочой, якого вважали загиблим. Він був блідий, ледь тримався на ногах. Замість кухлянки з плечей звисало лахміття. Обличчя в подряпинах, але воно, як ніколи, світилося радістю.

В руках Чочоя усі побачили велике чорне перо й одразу зрозуміли, звідки воно. Здогадався і старий шаман. Він перестав бухати в бубон і зачинився у своїй яранзі. Він уже думав, як позбутися Чочоя. Але звіробої розсудили по-своєму.

Вони посадили хлопчика на почесне місце й подали йому найкращу їжу. Довго танцювали і співали, святкуючи перемогу Над чорним птахом.

Потім, коли вже треба було розходитись, мисливець Камине вивів Чочоя на середину, щоб усі бачили, і подарував йому списа з моржевої кістки, розмальованого в кольори моря і гір Чукотки.

Джерело: <https://derevo-kazok.org/chornij-ptah-chukotska-kazka.html>

Хмара і квітка

(Марина Кірносова)

Рано-вранці народилася нова хмарка. Вона була схожа на маленьку пухнасту кішечку, яка ліниво мандрує по небу. На своєму шляху вона побачила багато інших хмар. Ось хмара, схожа на собаку – кішка вигнула спину. При зустрічі з мишкою ненадовго прискорила свій рух в надії наздогнати її. На хмарі в формі м'якого дивана, кішечка солодко задрімала, здавалося вона зовсім не рухається по небу. Відпочивши, кішка залізла на хмару-дерево і спостерігала за життям, що протікає внизу, на землі. Подорож тривала дуже довго. Вона дивилася на зелені пагорби, довгу смужку синьої ріки, жовте поле пшениці, кольорові будинки і дітей, які весело грають біля них.

«Який прекрасний світ!» – подумала кішечка, ніжно потягнулася і замуликала. Здавалося все хмари хочуть вниз, повторюючи своїми обрисами живих істот та різні предмети. Їй також дуже хотілося потрапити на землю. Але кішечка думала, що це неможливо, що вона так і буде все життя пливти по небу та їй стало трішечки сумно.

Десь в цей же час одна дівчинка винесла в сад і стала пересаджувати з домашнього горщика до інших садових квіточок крокус. Вона й гадки не мала як було страшно маленькому крокусу. Спочатку він був дуже незадоволений, потім дуже засмучений, потім став голосно обурюватися. Тільки чули це рослини, дерева, травичка.

– Який жах, тут так шумно, тут так яскраво, тут так незатишно, – стогнав крокус.

– Який нудний сусід нам попався, невже він весь час в поганому настрої, він такий сумний ... – навперебій заговорили інші садові квіти.

– Мені раніше було дуже добре. Я стояв на підвіконні, дружив з фіалкою та алое ... – став пояснювати крокус.

– Ми теж будемо з тобою дружити, – промовила ромашка.

– І перестань плакати. Подивися, як тут цікаво. – м сказала маргаритка.
Крокус став дивитися по сторонах. Він побачив метелика, сонечко, величезні дерева, багато зеленої трави. І повеселішав.

– Мені тут подобається. Тільки чому стало темніше? Ще ж досить рано.

– Це хмари набігли, зараз дощ піде, – відповіла ромашка.

– Я його тільки з вікна бачив, – із захопленням прошепотів крокус.

Незадовго до цього наша кішечка приєдналася до великої хмари. Все кругом шепотіли, що скоро, зовсім скоро вони великими краплями пролиються на землю і напоять все навколо: квіти, дерева і кущі.

Почався дощ. Колишня хмара-кішка і крокус одночасно подумали, що новизна і зміни можуть бути дуже цікавими.

Джерело: <https://kazka.in/fairytales/maryna-kirnosova/hmara-i-kvitka.html>

Куйкинняку – збирач лахтачого жиру

(коряцька народна казка)

Якось Куйкинняку сказав дружині:

– Назбирай ягід, а я піду роздобуду лахтачого жиру, приготуємо толкушу.

Через деякий час прийшов до мешканців морського берега.

– Привіт, Куйкинняку! Чого це ти прийшов?

– Прошу лахтачого жиру.

Дали йому повний калаус жиру, поніс він додому. Дорогою знайшов дохлу лисичку. Узяв її, поклав у калаус.

– Знадобиться підбити кухлянку моїй Міті.

А Чачучанавут – вона тільки прикинулася мертвою –

потихеньку прорвала калаус, випустила з нього весь жир, а сама втекла.

Жир, що змерзся на снігу, забрала. Повернувся Куйкинняку додому. Міті спитала:

– Де ж лахтачий жир?

– Надворі залишив, у калаусі.

Вийшла Міті й одразу ж повернулася:

– Нічого немає!

Куйкинняку сказав:

– Це, мабуть, Чачучанавут продерла калаус!

Так і не скуштували толкуші. Куйкинняку навіть чавив калаус, але нічого не міг з нього вичавити.

Тоді він знову подався на промисел лахтачого жиру. Прийшов до приморських мисливців:

- Дайте лахтачого жиру.
- А де ж той калаус, який ми нещодавно тобі дали?

– Ех, Чачучанавут продерла його!

Дали другий калаус, наповнений жиром.

Дізналася про це Чачучанавут і сказала своїм лисенятам:

– Ану пострижіть мені півголови, та швидше. Обріжте також брову і вію на одному оці!

Вмить обрізали. Побігла лисиця назустріч Куйкиннюку:

- Дай мені шматочок жиру. Я ж твоя далека родичка. Дав шматочок.

Чачучанавут миттю повернулася додому.

– Мерщій причепіть мені вуса й бороду. Піду зустрічати Куйкиннюку з іншого боку.

Причепили. Побігла.

Куйкиннюку побачив її, сказав:

- Привіт! Ти хто?

– Та я ж твій двоюрідний брат. Дай мені жиру. Куйкиннюку дав. Лисиця швиденько прибігла додому та й каже дітям:

- Мерщій обстрижіть мене всю! Побіжу навперейми Куйкиннюку.

Миттю обстригли, і вона, вся стрижена, підбігла до Куйкиннюку. А він і питає:

- Привіт! Ти хто?
- Та я ж твій троюрідний брат.
- Що ти хочеш?
- Дай мені трохи жиру.

Дав. Віддав усе, що було в калаусі. Повернувся додому, а Міті й питає:

- А де ж жир?
- Що тут подієш? Спустошили калаус мої родичі.

Знову пішов до приморських мисливців Куйкиннюку.

- Привіт! Ти чого прийшов?
- Дайте жиру.

– Та й багато ж ти жиру з'їдаєш!

– А все через те, що дорогою зустрічаю своїх родичів, а вони просять. Та зараз я хитріший буду – в рота наберу.

Справді, цього разу Куйкиннюку набрав жиру в рота і пішов додому. Дорогою зустрів кривляку. Не втримався, засміявся, і весь жир вилився з рота. Отак без нічого й поплентав. Прийшов, а Міті питає:

- Де жир? Ех ти, нікчемний збирач жиру!
- Що тут подієш? Дорогою зустрів кривляку, засміявся і розлив жир.

Джерело: <https://derevo-kazok.org/kujkinnjaku-zbirach-lahtachogo-zhiru.html>

Як змії мисливця навчив

(бурятська народна казка)

Колись, у дуже давні часи, жив один мисливець, який завжди стріляв не хиблячи й ніколи не приходив додому з порожньою торбою. Та одного разу проблукав він цілісінський день у лісі й не знайшов ані птаха, ані звіра. Змучився й ліг у лісі спати. Спить мисливець, і сниться йому, наче навколо нього стелеться жовтий та синій туман.

Прокинувся – й справді бачить навколо жовтий і синій туман. Злякався мисливець, хотів був стрельнути з лука, але з туману раптом озвався людський голос:

- Не стрілай в мене, я не вчиню тобі лиха!

І враз туман обернувся на змія з рябими крильцями. Цей змії сказав:

- Ось уже кілька років я воюю з жовтим крилатим змієм і ніяк не можу його перемагти. Допоможи мені!

Мисливець згодився, й змії повів його на те місце, де мав битися із своїм недругом.

– Коли ми, – каже, – почнемо битися, то аж тричі злетимо до неба й тричі впадемо на землю. Коли впадемо вчетверте, жовтий змії подолає мене. Він буде вгорі, а я внизу. Отут я поверну до тебе його жовту голову, а ти стрельни йому в єдине око. Воно здоровезне, завбільшки з чашку.

Так розмовляючи, дійшли вони до тієї оселі, де жив рябокрийлий змії, і там заночували. Уранці змії заховав мисливця в неглибоку яму.

Через якийсь час прилетів жовтий змії і гукає:

- Ану, виходь мерщій! Будемо битися!

Рябокрийлий вийшов, і почався бій. Тричі змії злітали в небо й тричі падали на землю.

Коли злетіли вчетверте, жовтий змій подолав і притис рябокрилого до землі; тоді рябокрилий ніби ненароком повернув голову свого недруга до мисливця.

Той стрельнув, улучив жовтому в єдине око і вбив його.

І враз на землю впав отруйний жовтий туман, од якого позасихали всі дерева й загинули звірі.

Та рябокрилий обгорнув мисливця крильми й тримав його три дні й три ночі, аж доки той туман розвіявся.

Коли отруйний туман зник з землі, рябокрилий змій сказав мисливцеві:

– Ми подолали мого запеклого ворога, який накоїв на землі багато лиха. Він ковтав щодня трьох звірів та без ліку жер вогненних зміїв, моїх підданців. Без тебе він убив би й мене, з'їв би моїх старих батьків та винищив би на землі всіх вогненних зміїв. Ти врятував усіх нас, і я хочу тобі віддячити. Ходімо до мене, ти побачиш мій палац і моїх батьків.

Мисливець погодився, й вони зійшли в глибоку підземну печеру. На стінах цієї печери рясно виблискували самоцвіти, а на кам'яній підлозі спали величезні змії, згорнувшись кільцями.

Мисливець з рябокрилим змієм проминули безліч покоїв і прийшли нарешті до вогнища, біля якого сиділи два старих змії з рябими крильми. То були батьки рябокрилого.

Коли син розповів їм, як мисливець урятував його від неминучої загибелі, старі подякували мисливцеві й спитали:

– Якої ти бажаєш нагороди: чи хочеш вивчити сімдесят сім мов, щоб розуміти мову птахів, звірів і риб, навіть мову трав і дерев, чи, може, хочеш одержати золота й срібла, скільки сам піднесеш?

Мисливець сказав:

– Навчіть мене! Хочу знати сімдесят сім мов!

Змії стали відраджувати, та він наполог на своєму. Тоді вони навчили його сімдесяти семи мов, але сказали:

– Пам'ятай: якщо ти хоч слівцем прохопишся комусь, що знаєш мови птахів, звірів, дерев і трав, – тієї ж хвилини загинеш!

Мисливець подякував зміям, вийшов з їхньої печери й попрямував додому.

Іде й чує, як розмовляють між собою птахи й звірі.

Біля одного озера птахи й миші кажуть:

– Сьогодні зі сходу прилетить вогненний змій, він усе попалить на своєму шляху... Що ж нам робити?

Не довго думаючи, мисливець скинув свою одіж, надів її на пеньок, підперезав його, а сам заліз в озеро, узяв у рота очеретину й дихає крізь неї.

Довгенько так сидів, аж ось бачить – летить із сходу вогненний змії, і все палає слідом за ним. Коли змії підлетів ближче, мисливець пустив у нього стрілу. Стріла прошила змія наскрізь і вибила в нього серце. Але, вмираючи, змії побачив пень, одягнений в людську одіж, подумав, що то сам мисливець, оповив пень кільцями й спалив ущент, а сам помер.

Вийшов тоді мисливець з води й попрямував далі. Іде він повз будинок, де живе багатій, аж чує – собака гавкає:

– Не йди до нас! Не йди до нас! Наш господар дуже скупий! Він тобі не дасть їсти!

Іде мисливець минає убогу хатину, а в дворі собака гавкає.

– Господар наш добрий! Господар наш добрий! Заходь до нас! Він заріже чорного барана й нагодує тебе!

Мисливець зайшов до цієї хатини. Бідняк привітав і нагодував гостя; і тут мисливець кинув шматок собаці.

Собака миттю з'їв м'ясо, зрадів і повискує:

– Добрий гість нагодував мене! Цілісіньку ніч не засну, стерегтиму хатину.

Після вечері всі полягали спати.

А вночі прийшли вовки й завили:

– Зараз наїмося досхочу! У цього бідняка є один-єдиний кінь. Ось ми його й заріжемо!

А собака у відповідь:

– Ось не з'їсте! Бо я загавкаю щосили, господар і гість одразу прокинуться та й проженуть вас геть! Господар у мене добрий. Ідіть краще з'їжте гладку кобилу у жаднючого багатія! А від нас забирайтеся геть! Сьогодні у господаря ночує добрий гість. Він нагодував мене досхочу, і я цілісіньку ніч не засну, стерегтиму хату й двір, гавкатиму до ранку.

Побігли вовки до багатія й завили біля воріт:

– У-у-у! Ми прийшли з'їсти гладку кобилу!

А собаки їм:

– Господар наш скнара, нас не годує... З'їжте в нього найкращу сіру кобилицю, а рештки ми доїмо...

Тут вовки загризли сіру кобилицю, а собаки доїли рештки.

Уранці, коли мисливець прокинувся, господар знов пригостив його і нагодував досхочу свого собаку. Мисливець попрощався й рушив у дорогу.

Прийшов він додому й став жити, як досі жив, нікому й словом не прокопався про свій незвичайний дар.

Якось увечері, коли мисливець ліг спати, з-під юрти вилізли дві миші, підбігли до **курунги** з молоком та й кажуть:

– Як би ж напиться молока з цього молочного озера?

Одна мишка пищить другій:

– Тримай мене міцніше за хвіст, і я нап'юся молока, а потім я тебе потримаю.

Так і зробили. Одна мишка напилася досхочу й вилізла з молочного озера. Тоді друга каже:

– Ти напилася добре: гляди, тримай мене міцніше, не впусти! – і занурила голову в курунгу.

Одна миша п'є, друга тримає її за хвіст. Тримала, тримала та якось і впустила.

Упала друга мишка в молочне озеро і стала тонути. А перша бігає навколо курунги з молоком і плаче:

– Як же ж я тепер без жінки своїх діток вигодую?

Тут мисливець, який усе чув, голосно зареготав. Устав і витяг мишу з курунги. Та коли він знову ліг у постіль, жінка почала його допитувати:

– Чому ти сміявся і як дізнався, що миша в молоко впала?

Чоловік їй:

– Сміявся, бо згадав одну кумедну пригоду, а миша саме хлюпалася в молоці, я й почув...

Жінка не вірить і все випитує його.

Довго він мовчав, а тоді каже:

– Як я скажу тобі правду, тієї ж хвилини помру.

Жінка не вірить, допитується далі.

Тут мисливець махнув рукою.

– Ну, гаразд, скажу правду, тільки ти спершу приготуй усе для мого похорону.

І він наказав принести сагайдак із стрілами, лук і повісити їх у юрті навпроти входу, принести й повісити коло сагайдака його найкращу шубу, спіймати й прив'язати до стовпа гніду кобилу, щоб потім приготувати обід гостям, привести й прив'язати до стовпа білого барана.

Жінка все зробила й каже:

– Ну, бачиш, усе вже є! Тепер кажи!

– Сьогодні вже пізно,– похитав головою мисливець.– Розповім тобі все завтра вранці, а сьогодні ще востаннє переночую вдома.

Наступного ранку він устав удосвіта й вийшов з юрти. Підходить до кошари й чує – вівці та барани перемовляються між собою:

– Он іде наш добрий господар, який хоче загинути задарма! Чому ж він не може вберегти свою таємницю? Кому це зашкодить? А помре наш господар – усім буде горе. Учора спіймали нашого найбільшого барана, який показував нам дорогу й водив на добрі пасовиська. Тепер без нього й не напасемося досхочу!

Іде мисливець далі. Підходить до свого табуна й чує – коні теж гомонять між собою:

– Он іде наш добрий господар! А знаєте, що сьогодні він помре? І чому б, ви думали? Тому, що не може втриматися – от-от викаже жінці свою таємницю! Що ж нам без нього робити! Вже спіймали, щоб зарізати, нашу найкращу кобилицю, яка завжди йшла попереду й казала: «От сюди завертайте, сюди: тут немає вовків! От сюди, сюди – тут сухо, немає болота!» А тоді вела пастися у високій траві. Без неї нас вовки загризуть або ще гірше – загрузнемо десь у болоті й усі загинемо. Що ж нам робити?

Пішов мисливець до своєї юрти. Минає загорожу, де стояв бик з коровами. Корови ревуть, а бик мотає в кутку головою й каже:

– Нема чого ревити: однаково нічого не вийде!

Заходить мисливець до юрти. А там лежать дві собаки й сваряться між собою.

Старий собака каже:

– Я вже старий, от-от умру, господиня мене й побити не встигне!

А молодий собака на це:

– Ні, це я раніше вмру! Ні, це мене господиня побити не встигне.

Почув мисливець такі розмови, й стало йому соромно: навіщо, справді, він згодився отак безглуздо вмерти!

«Не викажу таємниці – нікому шкоди не буде, а викажу он скільки лиха всім! – думає.– Ні, не скажу жінці нічого, нізащо не скажу!»

І хоч як цікава жінка прискіпувалась, хоч як випитувала його – він змовчав про свою таємницю, не прохопився й словом.

* **Курунга** – діжка, до якої зливають молоко, щоб заквасити.

Джерело: <https://derevo-kazok.org/jak-zmij-mislivcja-navchiv-kazka.html>

Новорічна казка

(Наталія Олійник)

Якось, в одному чарівному лісі, звірята збиралися зустрічати новий рік та прикрашати ялику. Одне їх лише засмучувало. Не було в лісі зовсім снігу, навіть ведмедики не лягли спати, як завжди це робили, коли наступала зима.

Все було готово до свята. На великій галявині росла розкішна ялинка. Для неї були зроблені дуже гарні прикраси. Білочки нанизали на мотузочку грибочки та шишки, зайчики принесли яскраву моркву. Та чого тільки не було на ялинці, тільки снігу не було.

Зібралися друзі біля ялинки та стали міркувати що їм робити, але ж свято не свято без морозу та пухкого снігу.

– Давайте підемо на гору та запитаємо у сонця, чи не бачило воно куди ж все таки зима поділася, – запропонував зайчик.

– Це було б дуже добре, – погодились білочка та ведмедик.

Наступного дня з самого ранку пішли звірята на гору, з-за якої сонце вставало кожного ранку. Коли вони піднялись на гору сонце було вже високо.

– Сонечко! Сонечко! Скажи, ти не бачиш куди зима поділася? Чи вона про нас зовсім забула? – голосно питали друзі

Сонечко підняло на них свої золотаво-руді очі:

– Навіщо вам та зима? Адже краще коли тепло, – відповідало їм сонце.

– Нам дуже треба! Скоро Новий рік, але що це за свято без снігу? Нам хочеться покататися з гірки на санчатах, пограти в сніжки! – просили звірята.

– Вам краще спитати вітер! Він ганяє хмари снігові, мабуть він добре знає де та зима затрималася! – пожаліло їх сонце.

– Пішли шукати вітер, – вирішили друзі і відправилися в дальню дорогу.

Коли вони дійшли до краю лісу, аж остовпіли! Перед ними були гори, верхівки яких покривав сніг, та такий чистий і яскравий, що засліплював очі. Меж горами гуляв вітер.

Друзі вирішили піднятися на верхівку гори та розпитати вітер про зиму. Вітер, ніби граючись, не давав їм підніматися вище та вище, він дув їм в мордочки, засипаючи їх снігом. Відважні звірята подолали гору піднявшись на саму верхівку побачили, що зима, яку вони так довго шукали, зачепилася одним крилом за верхівку гори і ніяк не могла відчепитись.

– Вітер, будь-ласка, відпусти зимоньку до нас в ліс, адже ми її так довго чекали! – стали просити друзі, ведмедик аж почав плакати.

– Навіщо вам зима? – спитав вітер
 – А ти хіба не знаєш? – здивувався зайчик
 – Ні, не знаю, – розгубився вітер
 – Адже скоро новий рік, нам дуже потрібно щоб зима насипала нам снігу, – звірята наперебій почали розповідати про зимові розваги.

– В нас є дуже гарна ялинка та скоро прийде дід Мороз із подарунками, а нас ще досі немає вдома, якщо хочеш приходь до нас на свято! – запропонували друзі.

Вітер погодився відпустити зиму, та допоміг звірятам дістатися додому. Він посадив їх на саму пухку хмару, дмухнув щосили і друзі разом із зимонькою швидко долетіли на свою святкову галявину. Зима піднялась до хмар, змахнула крилами і посипався пухкий сніг.

Біля ялинки веселилися звірята. Прийшла справжня зима!

Джерело: <https://kazka.in/fairytales/nataliya-oliynyk/novorichna-kazka-2.html>

Сізмара

(грузинська народна казка)

Був собі один хлопчик і мав люту-прелюту мачуху.

Ось якось розіслала мачуха збіжжя на сонці сушити й посадила хлопця стерегти, а той і заснув. Налетіли на зерно кури, почали клювати. Мачуха як уздріла, кинулася пасинка бити:

– Спиш, ледащо, а кури зерно пожерли!

– Стривай, мамо, стривай, щось маю сказати.

– А що таке?

– Такий мені сон приснився, наче я однією ногою над Багдадом стояв, а другою аж за Багдадом. Спереду сонце, ззаду зоря, а місяць лице вмивав.

Сподобався мачусі сон, ото ухопила вона хлопця за руки та й каже:

– Зараз же віддай мені цей сон!

– Як же я віддам сон? – дивується хлопець.

Лупцювала мачуха його, лупцювала, а тоді й вигнала з дому.

Пішов Сізмара світ за очі. Ходив, ходив та й прийшов до одного царя.

– Де ти був і що шукаєш? – питає його цар.

Сізмара похвалився, який сон йому приснився й розповів, що мачуха з дому вигнала.

Сподобався сон і цареві, ото й каже він хлопцеві:

– Віддай мені цей сон.

А той йому:

– Як же я віддам його? Був сон та й нема.

Посадив цар хлопця в глибоку яму. А в царя була красуня дочка, пожаліла вона хлопця і щоразу по обіді брала що-небудь попоїсти та й носила нищечком Сізмарі.

Аж тут східний цар просить у цього царя, аби віддав йому дочку. Не дає батько, тоді східний цар посилає чотири лошиці та й загадує:

– Котра серед цих лошиць мати, котра з-поміж її дочок найстарша, а котра найменша. Не відгадаєш – заберу Дочку.

Зажурився цар, не знає, що робити. А дочка пішла до Сізмари та й каже:

– Бідний ти, бідний! Забирає мене східний цар, а хто ж тебе догляне, хто їсти принесе!

Та й розповіла про лошиць. А хлопець її й навчає:

– Не бійся. Нагодуйте коней добряче сіллю й поставте у стайню. А вранці, як поженуть лошиць до водопою, то й дивіться. Найперша піде мати, а за нею найменше лоша, потім середульше, а позаду – найстарша лошичка.

Пішла царівна та й розповіла про все батькові. Зробив батько цар, як дочка навчила, а вже східний цар випустив стрілу, й упала вона перед царським палацом. Хто не брався за ту стрілу, але не те що витягти, зрушити ніхто не може.

Пішла царівна до Сізмари та й розповідає, а той:

– Не бійся, сю ніч я вийму.

Та й справді, вийшов уночі з ями, вийняв стрілу, а сам назад пішов.

Прокинувся цар уранці, дивиться, лежить стріла. Вельми здивувався та й оголошує:

– Хай прийде той, хто витягнув, я за нього дочку віддам.

А всі в один голос:

– Я витягнув.

– Ну, тоді, – каже цар, – хто витягнув, хай хоч підніме її!

Вовтузилися коло стріли хлопці, вовтузилися та й розійшлися по домівках.

Тоді царівна й каже:

– Тату! А може, це Сізмара виліз та й витягнув.

Пішли візирі, дивляться, аж той хлопець завбільшки з дева. Привели його, взяв він ту стрілу та як жбурне – прямо в палаці східного царя.

Зрадів цар і віддав за нього свою дочку. Два тижні гуляли весілля, а на третій пішов Сізмара східного царя воювати.

От іде він та йде, аж бачить, оре чоловік поле та слідом скиби землі ковтає.

– Нелегка, видно, справа, брате, – каже йому Сізмара, – землю ковтати.

– Е, що тут важкого, – той йому у відповідь, – Он Сізмара іде східного царя воювати.

– Так оце ж я Сізмара.

Зрадів Скибоковтач і каже:

– Бери мене хоч за брата, хоч за товариша.

Побратався з ним Сізмара, та й ідуть далі. Коли це бачать, сидить край річки чоловік, тяжко зажурився.

Питають його Сізмара та Скибоковтач:

– Чого ти сидиш коло води та журишся тяжко?

А той і одказує:

– Пити хочеться, та не буде мені тут і на один ковток.

– Ти ба, – каже Сізмара. – Ми голову сушимо, як його цю річку перейти, а тобі й напитися не досить!

А Річковипивайло йому:

– Е, що тут дивного. Он Сізмара одружився з царівною та й іде східного царя воювати.

– Так оце ж я Сізмара!

Зрадів Річковипивайло та й каже:

– Бери ж мене як не за брата, то хоч за товариша.

Побратався і з ним Сізмара, ідуть далі. Коли це назустріч їм чоловік – на ногах по млиновому колу, а сам зайців ловить.

Питають вони його:

– Нащо ж тобі млинові кола?

– Е, якби я хоч один камінь скинув, то за мить хтозна-де був би, і зайця не спіймав би.

– Ну й диво! – каже Сізмара.

– Хіба це диво, – ловець йому. – Он Сізмара одружився з царівною, а тепер іде східного царя воювати.

– Оце ж я Сізмара!

Зрадів Диволовець і каже:

– Бери ж мене як не за брата, то хоч за товариша.

Ідуть уже вчотирьох. Чимало пройшли, аж дивляться, лежить чоловік, вухо притулив до землі й сміється. Підійшов до нього Сізмара та й питає:

– Що ти слухаєш і чого смієшся?

– Як же мені, – каже той, – не сміятися, коли я тут приліг, щоб відпочити, аж чую, комашня саме воює. Одній оце литку перебили, то перев'язують.

– Ну й диво! – каже Сізмара, – Ми людської ходи не зачуємо, а ти чуєш, як комашня воює!

– Що тут дивного! - відповідає Усечувайло. – Он Сізмара одружився і йде східного царя воювати.

– Так оце ж я Сізмара.

Зрадів Усечувайло й проситься:

– Візьми ж мене як не за брата, то хоч за товариша.

Побратались і з цим, уже їх п'ятеро. Мандрують далі, аж дивляться, стоїть чоловік, у небо зирить.

– Чого це ти стоїш та в небо дивишся? – запитує його Сізмара.

– Та випустив я торік одну стрілу, то час їй оце повертатись. Ото дивлюся, звідкіля вітер, – відповідає йому стрілець.

Побратались вони і з ним, ідуть, дивляться, сидить чоловік, висмикує в одного голуба крильця й приробляє іншому. Отак попеременяв крила всім голубам, а ті і не второпають.

Побратались вони із Переміняйлом, ідуть далі, аж бачать, іде піп, церкву на собі несе. Де йому заманеться, там поставить її та й править.

Побратались і з попом, ідуть далі. Приходять до східного царя, а той і питає:

– Хто ви і чого прийшли?

А Сізмара йому й відповідає:

– Ми брати, шукаємо заробітку, може, візьмете нас у найми.

Помітив східний цар, що ці люди не з доброго дива прийшли, та й каже:

– Гарзд, ось побачимо, на що ви здатні. Три дні пектимуть для вас хліб, а як не з'їсте за день, то голови постинаю.

– Ну, хлопці, не журіться, – каже Скибоковтач. – Я той хлібець сам поїм і крихітки не залишу.

Як почали той хліб носити, як почали, а Скибоковтач тільки сів до нього, як хліба вже й немає.

– Добре,– каже цар,– ось везуть на шести возах вино. Як не вип’єте зараз, голови постинаю.

– Ну, Річковипивайло, тепер твоя черга,– кажуть побратими.

– Хай швидше несуть,– каже той,– бо я вже від спраги не знаю, де дітися.

Привезли теє вино, нахилився над ним Річковипивайло, хтозна, чи й на один ковток вистачило.

– Добре,– каже тоді цар.– Давайте свого чоловіка, а я свого. Пошлемо, хто швидше води принесе.

Посилають побратими того ловця, що за зайцями гонився.

Як побіг він, то царський бігун геть позаду лишився. Отож і гукає тоді царський бігун:

– А стривай трохи, чоловіче, куди нам квапитися, спочиньмо хоч трохи.

Сіли вони, пообідали, а царський бігун нищечком і підсипав у вино порошку. Заснув ловець, а царський бігун устав та й побіг. Уже й води набрав, один день бігти йому зосталося, а ловець спить.

От Сізмара і каже стрільцеві:

– А глянь-но, чи нічого не причинилося нашому ловцеві.

– Ой,- каже той.– Спить наш ловець, а царів уже воду несе.

– Ну, як хто й допоможе нам,– кажуть йому побратими,– так це ти.

Як пустив стрілець стрілу, розбила вона млинове коло, ловець і прокинувся. Набрал хутенько води та й додому, а царевому бігунові ще день бігти.

– Побили ви мене,– каже цар побратимам,– Запрошую вас на банкет.

Отак сказав цар, а слугам загадав, щоб насипали в їжу отрути.

Тільки ж Усечувайло й це почув, та й розповів Перемінйлові. А той так поперемяняв миски, що царський люд геть-увесь потруївся, а побратими живі позоставалися, сидять, випивають.

Пішли вони тоді скарбів шукати. Як розчинили двері, а там гори золота. Хтозна-як його й забрати.

Аж тут піп та й каже:

– За це не журіться. Я не тільки це золото, а й вас на собі перенесу.

Поскладали попові на спину все добро та й ідуть додому.

А вже, може, й шість років минуло. У дружини Сізмари народилося двоє близняток, хлопчик і дівчинка.

Отож прийшов Сізмара додому, з одного боку посадив дружину, а з другого дочку, а син підійшов із золотим глеком та й почав умивати батька.

– Оце ж, царю, – каже Сізмара, – і сон мій. Ось. Сонце й зоря – й показав на дружину з дочкою. – А ось місяць вмиває мене.

Джерело: <https://derevo-kazok.org/sizmara-gruzinska-kazka.html>

Брехні вистачає на три дні

(сербська народна казка)

В одного царя було три сини. А сам цар був такий старий та немічний, що вже й не чув і не бачив добре. Але якось йому приснилося, що десь у світі є місто, а в тому місті криниця, а в криниці вода, не звичайна – цілюща: хто в ній скупається, той одразу помолодіє і буде знову бачити й чути, як перше. І він, щойно прокинувся вранці, зараз же покликав до себе синів, розповів їм про свій сон і сказав:

– Діти мої, не пошкодуйте ні праці, ні коштів – знайдіть ту криницю. Заради молодості й здоров'я мені й царства не жаль. Хто дістане мені ту цілющу воду, тому я віддам свій престол.

Найстарший син підступився до батька та й каже:

– Дайте мені, тату, корабель, та грошей доволі, та кілька слуг, подамся у світ – може, десь-таки знайду я цілющу воду.

Дав йому батько все, що треба, і поблагословив у дорогу. Поплив найстарший син морем цілющої води шукати. Отак плив та й плив і заплив до чужої країни. Як тільки він причалив до берега, тамтешній цар зразу послав своїх посланців, щоб вони покликали власника корабля до нього в палац.

Коли царевич прийшов до нього, цар почав розпитувати його, хто він, звідки пливе, куди простує. Але царевич відповідав бундючно: він, мовляв, царський син і ніхто не має права його про таке питати. Це страшенно розлютило царя, і він звелів царевича та його людей забити в кайдани й кинути до в'язниці, а корабель та гроші забрати до царської казни. Цареві слуги так і зробили.

Марно старий батько чекав бодай звістки від найстаршого сина. Ось уже й рік минув, а від нього ні слуху, ні духу, мов у воду канув. Тоді середній син підступився до батька та й каже:

– Нема мого брата з мандрів, не повертається додому. Тож дайте, тату, й мені корабель, та грошей доволі, та кілька слуг, подамся я шукати криницю з цілющою водою.

Дав йому батько все, що треба, і поблагословив у дорогу. Поплив середній син морем. Довго так плив і нарешті дістався до тої країни, де його старший брат був ув'язнений. Тільки він причалив до берега, тамтешній цар одразу послав своїх посланців, щоб вони покликали господаря корабля до нього в палац.

Коли царевич прийшов, цар почав так само розпитувати його, хто він, звідки пливе, куди простує. Але царевич, як і його старший брат, відповідав погордливо: він, мовляв, царський син і ніхто не має права його про таке питати. Це дуже розгнівило царя, й він звелів царевича та його людей забити в кайдани й кинути до в'язниці, а все добро забрати до царської казни. Цареві слуги так і зробили.

Знову минув рік. І від середнього сина ні слуху, ні духу, не відомо, чи живий він, чи загинув. Тоді підступився до батька найменший син та й каже:

– І один мій брат поїхав, і другий – та жоден не повернувся. Що будемо робити? Дайте й мені, тату, корабель, та грошей і коня, та кілька слуг, подамся у світ. Може, мені пощастить знайти цілющу воду та братів моїх розшукати.

Дав йому батько все, як і першим двом, і благословив у дорогу. І найменший син вирушив морем шукати цілющої води своєму старому батькові. Не день, не два він отак плив та й доплив до країни, де його обидва старші брати у в'язниці світом нудили. Тільки царевич причалив до берега, тамтешній цар одразу послав своїх посланців, щоб вони покликали його в палац.

Коли він прийшов до царя, той почав так само, як і старших братів, розпитувати його, хто він, звідки пливе, куди простує. А царевич спокійно й чемно пояснив, що батько в нього старий та немічний, не чує й не бачить добре. І йому, тобто батькові, приснився сон, що десь у світі є місто, а в ньому колодязь з водою, не простою – цілющою: скупаєшся в ній – відразу помолодієш та знову будеш добре бачити й чути. Розповів цареві й про те, що два його старші брати ще раніше попливли морем цілющої води шукати, але й досі не повернулися. Тепер він вирушив у дорогу: може, йому поталанить десь ту воду знайти.

Цар вислухав його уважно та й каже:

– Не буду затримувати тебе, їдь, куди надумав, щасливої тобі дороги. А коли назад повертатимешся, то не обмини моєї домівки. Я вже теж у літах – то хотів би, якщо знайдеш цілющу воду, скупатися в ній; може, помолодію.

Провів він царевича до корабля, і той поплив далі. Довго так плив і нарешті приплив до якоїсь високої гори. Тут він зійшов на берег, сів на коня та й поїхав сушею. Отак їдучи, побачив: під горою, спершись на костур, стоїть старий чоловік і дивиться на море. Привітався царевич до нього й запитав, чи він часом не знає, де те місто, у якому є цілюща вода.

– Ні, не знаю,– відповів дідусь.– Але ти піднімися на оцю гору, там живе мисливець, ще старіший за мене. Він пташину мову знає, то, може, щось і чув про те місто.

Поїхав царевич крутою стежкою понад проваллями на високу гору. Виїхав на вершину, а там СИВИЙ, ЯК голуб, мисливець на камені сидить, у небо дивиться. Привітався царевич до нього та й каже:

– Я чув, що ви пташину мову знаєте, можете з птахами розмовляти. А вони ж звідусіль новини приносять. То, може, ви чули щось про місто з цілющою водою?

Мисливець відповів, що про таке місто не чув нічого. А втім, треба ще в птахів поспитати: вони по всіх усядах літають, для них ні кордонів, ні перепон нема, то, може, десь таке диво й бачили.

Скликав мисливець усе птаство й запитав, чи хто-небудь не бачив міста, у якому є цілюща вода.

– Ні, не бачили,– в один голос відповіли птахи.

Засмутився царевич, похилив у зажурі голову. Аж тут маленька пташка обізвалася:

– Може, престарий орел щось про те місто знає. Його тут нема. Він уже не може літати, через те й залишився в лісі.

Зрадів царевич, подалися вони вдвох із мисливцем до престарого орла. Той сидів у лісі, важко опустивши крила. Мисливець запитав його, чи він часом не бачив десь міста, у якому є цілюща вода.

Орел на те відповів:

– Лише один раз, відколи я живу, мені доводилося пролітати над ним. А щоб дістатися до цілющої води, треба взяти з собою дванадцять печених баранів, два віники й один мотузок.

І орел розповів, що вхід до цього міста охороняють дванадцять страшних левів. Стоять вони в брамі на мосту, і як тільки хтось поткнеться на міст, ці леви накидаються на нього й умить роздирають. Щоб вони пропустили в місто, треба кожному дати печеного барана. А в місті дві служниці з вулиць сміття руками згрібають – вони так і пориваються чорними пазурищами видерти людині очі.

Щоб власкавити їх, треба їм дати віники. Трохи далі служниця косою витягає воду з криниці – поливає місто. Їй треба дати мотузок, то й не буде чіплятися. Але й це ще не все: воду брати потрібно якраз ув обідню пору, коли цариця спить найміцнішим сном і нічого не чує, бо інакше лиха не минути. А як зачерпнув з криниці води цілющої – тікай мерщій і не оглядайся!

Коли царевич почув це, узяв орла на сідло до себе й помчав чимдуж на корабель. І поплив далі морем. Чимало днів отак плив і все орла годував, щоб він сили набрався. Аж раптом перед ними знову гора якась виросла.

Орел тоді її каже:

– Я полечу подивлюся, що воно й як.

Піднявся орел під самісінькі хмари, покружляв над містом, роздивився добре й вернувся назад на корабель.

– Вирушати завтра, – порадив він, – треба рано-раненько, щоб до обіду вже бути біля міської брами.

Наступного дня, щойно взялося на світ, вони встали, хутенько зібралися й рушили в дорогу, а до обіду були вже під містом. Тут царевич роздав слугам усе, що треба, і повів їх до міської брами. Тільки ступили вони на міст, а їм назустріч – дванадцять страшених левів з роззявленими пащами. Але слуги скоріше кинули кожному печеного барана, і леви, допавшись до їжі, уже не звертали уваги на подорожніх.

У місті дві служниці згрібали сміття руками. Як побачили чужинців, то так і кинулися їм до очей. Та слуги скоріше дали кожній по вінику, й вони заспокоїлися.

Пішов царевич зі слугами далі й побачив колодязь. А з нього служниця витягала косою воду. Тільки помітила їх, так і приснула люттю. Але вони їй кинули мотузок, і вона дала їм спокій. Тоді слуги, не гаючись, набрали цілющої води з криниці й понесли на корабель. А царевич тим часом до палацу подався, щоб па царицю глянути. Зайшов туди й бачить: спить вона міцним, непробудним сном. Царевич підкрався навшпиньках до неї, поцілував її, зняв з правої руки перстень – та й швидше назад. Сіли на корабель він та його слуги й попливли додому.

Коли вони були вже далеко, цариця пробудилася, оглянулася і все зрозуміла. Вискочила зі своєї кімнати та й до служниці, яка воду набирала:

– Ти сяка й така, стільки років вірно служила мені, і тепер зрадила!

Служниця на те відповіла їй:

– Я стільки років служу тобі, і ти ніколи не дала мені мотузка воду витягати, а він, тільки прийшов, одразу дав.

Тоді цариця кинулася до тих служниць, які сміття згрібали, та й ну кричати на них:

– Ви сякі й такі, стільки років вірно служили мені, а тепер зрадили!

Служниці стали оправдовуватися:

– Ми стільки років тобі вірно служимо, і ти нам ніколи не дала віника, а він, тільки прийшов, одразу дав.

Нарешті цариця побігла до левів і теж почала дорікати їм:

– Ви сякі й такі! Що ви нарobili? Стільки років вірно служили мені, а тепер зрадили!

А леви їй відповіли:

– Ми стільки років тобі служимо, і ти нас ніколи як слід не нагодувала, а він, тільки прийшов, дав кожному печеного барана.

Цариця не мала чого сказати на це, бо все-таки сама була винна.

А царевич після довгих мандрів знову приплив до країни, де були ув'язнені його брати, – не забув, про що його просив тамтешній цар. А цар, коли почув, що царевич приїхав, вийшов йому назустріч, привітав його й запитався насамперед:

– Ну як? Знайшов те, що шукав?

– Аякже, – відповів царевич. – Знайшов і везу.

– То давай, – каже радісно цар, – спробуємо, чи справді та вода чародійна.

Викупався він – і став молодий та здоровий, ніби йому було всього-на-всього двадцять років. Розвеселився цар та й каже:

– Ти мені зробив приємність, то й я тобі зроблю. Твої обидва брати, щоб ти знав, у мене, живі й здорові. Вони не вмiли так чемно, як ти, поводитися, негречно говорили зі мною, то я й затримав їх, а тепер віддаю тобі.

І вивів до нього обох. Царевич зрадів незмірно, що знову побачив своїх братів, живих та здорових. А цар повернув їм обидва кораблі і всі гроші, що забрав, відпустив їхніх слуг, ще й дав на дорогу всього, що треба. І брати, щасливі та раді, поїхали додому – кожний на своєму кораблі.

Але старшим братам стало заздрісно, що не вони везуть батькові цілющу воду. І, змовившись, вони підкупили слуг, що були па кораблі найменшого брата. Ті перелили цілющу воду в їхні бочки, а натомість набрали звичайної води з моря.

Коли приїхали додому, батько не знати як зрадів, що сини повернулися. Ледве діждався їх:

– Живі та здорові, дітки мої? То пощастило вам знайти цілющу воду?

Старші сини вихопилися наперед:

– Почастило, знайшли. Тільки нехай наш менший брат спершу дасть свою воду, а потім уже ми свою.

Слуги швиденько принесли воду, що її привіз наймолодший брат. Батько скупався в ній – і нічого: який був немічний, такий і залишився.

Тоді він каже до старших:

– Дайте-но й свою воду, побачу, яка вона.

Старші брати мерщій принесли свою воду, батько скупався в ній – і помолодів та знову став добре бачити й чути. Він тоді й каже найменшому синові:

– Ти нічого не знайшов, а привіз мені звичайної води з моря – ще й одурити мене хотів. Коли ж ти такий, то йди собі, забирайся від мене куди собі хочеш.

Пішов царевич з дому і найнявся до одного селянина пасти овець.

Тим часом цариця, у якої царевич набрав цілющої води та персня з правої руки зняв, надумала розшукати того сміливця. От вона налаштувала корабель, сіла на нього й попливла морем. Довго вона пливла й нарешті допливла до того міста, звідки був той царевич. Тут вона причалила до берега, розіпнула намет у полі та й написала цареві листа:

– Пришли до мене того чоловіка, який набрав цілющої води з моєї криниці.

Цар послав найстаршого сина. Той приїхав до царициного намету, цариця привітала його та й питає:

– Ти набрав цілющої води з моєї криниці?

– Так, я, – відповідає він.

Тоді цариця стала допитуватися:

– А ще що взяв?

– Більше нічого.

– Таки нічого?

– Ні, нічого не взяв.

Розгнівалася цариця, доторкнулася долонею до його щоки – аж два зуби йому випали – та й каже:

– Іди передай своєму батькові, нехай пришле до мене того чоловіка, що набрав цілющої води з моєї криниці.

Коли той вернувся додому й розповів усе, як було, батько скоріше послав середнього сина. Приїхав середній син до царициного намету, цариця привітала його та й питає:

– Ти набрав цілющої води з моєї криниці?

– Так, я, – відповів царевич.

Тоді цариця запитала:

– А ще що взяв?

– Більше нічого.

Вона так само доторкнулася долонею до його щоки – аж два зуби йому випали – та й каже:

– Забирайся з-перед моїх очей! Та скажи своєму батькові, нехай пришле до мене того чоловіка, який набрав цілющої води з моєї криниці. Якщо ж не пришле, то зруйную ваше місто.

Тоді цар звелів розшукати наймолодшого сина. Довго гінці шукали його і нарешті знайшли в одному селі, де він нас овець. Царевич спочатку не хотів іти з ними, казав, що це не він, але коли гінці пригрозили, що все одно заберуть його з собою, то погодився. Зібрався швиденько й пішов до батька. А батько обняв його, обтер сльозу та й каже:

– Сину, рятуй нас, бо царство гине.

Уклонився наймолодший син батькові й відповів:

– Та хіба я що? Давайте коня, то поїду до тої цариці, гадаю, все гаразд обійдеться.

Поїхав наймолодший син до цариці. Тільки-но увійшов до намету, цариця й питає його:

– Ти набрав цілющої води з моєї криниці?

– Так, я, – відповів він.

– А ще що взяв?

Дістав він персня й показав їй.

– Так, це ти, – підтвердила цариця, обняла його й поцілувала.

Відразу вони поїхали удвох до батька і попросили, щоб він благословив їх. Батько благословив їх, справив їм гарне весілля і ще за свого життя віддав царство наймолодшому синові, бо переконався, що це саме він дістав йому цілющої води. А старших синів прогнав за те, що вони до брехні вдалися, аби царство собі забрати. Правду ото люди кажуть: на брехні далеко не заїдеш.

Джерело: <https://derevo-kazok.org/brehni-vistachaye-na-tri-dni-kazka.html>

Помічники Святого Миколая

(Віталія Савченко)

Якось четверо янголят зібралися і пішли до Святого Миколая. Дуже їм хотілося Святому допомагати. Прийшли до його хатинки і постукали в двері. За якусь мить Святий Миколай уже запрошував янголят до світлиці.

– Дорогий Миколаю, чи можемо ми тобі допомагати, коли ти будеш обдаровувати діток?

– Залюбки прийму вашу допомогу, дорогі янголятка. Адже мені самому не так вже й легко усюди встигати, – посміхаючись, промовив Святий.

– Тоді кажи, що нам робити, і ми радо допоможемо.

– Ось тут у мене записані всі дітки, що є на Землі, – і з цими словами, Миколай вийняв із шухляди велику й товсту книгу. – Тут усі їх імена та адреси, а також усі добрі й не дуже, вчинки. А це, – вийнявши скручений у трубочку папір, продовжував Святий, – довжелезний список побажань, що вони хотіли б отримати від мене в дарунок.

– І як ти справляєшся з цим усім? Адже тут тисячі дітей, – спитало котресь янголя.

– Так, це справа дійсно не легка. Та є у мене чарівне дзеркало у котре я частенько заглядаю, тому все, і про всіх діток знаю, – підморгуючи й усміхаючись мовив Святий Миколай.

Янголятка підійшли до диво-дзеркала ближче і побачили там кучугури білих та пухнастих хмарин. Махнув Святий своєю палицею, і нараз усі хмаринки розтанули. А натомість вигулькнуло замурзане личко хлоп'яти.

– Іди-но вмийся, горенько моє, – сказала до нього матуся. – Що ж ти знову накоїв? Навіщо шибку сусідам розбив?

Та хлопчина крутнувся на місці, і тільки його й бачили.

– Ну що за неслух? Знову втік, – бідкалася мати.

– Це – хлопчик Михайлик. Дуже вперта та неслухняна дитина. – Промовив Святий. – Давно за ним спостерігаю. Геть не слухає мами, та дуже її засмучує своїми витівками. Ось йому цього року понесе різочку Антипко.

– Ой, а може не треба? – Округлили очі малі янголята. – Той Антипко такий лихий. Він і нам спокою не дає, завжди якісь капості влаштовує.

– Мусить так бути. – Дуже серйозно промовив Миколай. – Адже Михайлик має зрозуміти, що був нечемний, тому подарунків не отримав. Якщо подумає про

свою поведінку, виправиться на краще, то наступного року вже буде з подарунками.

– І часто діти залишаються без подарунків? – Стурбовано спитало друге янголя.

– Ні, не дуже часто. Але такі випадки бувають. Ось погляньте-но сюди. – Святий показав на чарівне дзеркало. Хмаринки знову розійшлися в різні боки, а янголи побачили зовсім іншу місцевість і маленьку дівчинку.

– Оце – Настуся. Ця дівчинка хоч і гарна, як квіточка, але була жахливою вередою, та кривлякою. Минулого року замість подарунка отримала Антипкову різочку. То що ви думаєте? Засвоїла добре урок. За рік вона стала геть іншою дитиною. Перестала вередувати, не кривляється, не діймає рідних. Навпаки, стала мамі помічницею. Тому цьогоріч отримає в дарунок омріяну ляльку.

Янголи задоволено презирнулися. Про щось пошепотілися, а тоді запитали:

– Скажи нам, любий Миколаю, як же ти все пам'ятаєш, хто з діток чемний, а хто ні?

– Відкрию вам одну таємницю. У мене в цій справі є помічниці – зорі вечорові. Над будиночками де живуть чемні дітки, за кожную добру справу вони прикріплюють зірнички, маленькі зоряні пилінки. То такий будиночок вночі увесь сяє, і тільки я те сяйво бачу. Де ж сяйва зовсім мало, там живе нечемна дитина.

– А як ти за одну нічку всюди встигаєш побувати? – Допитуються янголята.

– Для цього в мене є ось ця чарівна палиця. На неї я опираюся, усюди ходжу не розлучаюся. Стукну нею об землю і враз опиняюся в тому куточку де мені треба. Хвилинки у цю ніч також чарівні, і біжать вони повільніше ніж завжди, тому встигаю багато. – Розповідає янголятам Святий Миколай.

– То може тобі наша допомога не потрібна? – Посмутніли янголята.

– Потрібна, мої любі, потрібна.

– А що ми маємо робити? – Повеселіли малі.

– Хтось із вас буде йти попереду мене в хатинку, тихенько дитині сипати на повіки диво-сни. Ще котресь, буде за списком виймати з торби подарунки, пильнуючи, щоб не наплутати. А я вже прилаштовуватиму під подушку.

– То тільки двох візьмеш у поміч? – Спитали янголята.

– Усіх, що прийшли візьму, – посміхаючись відповів Святий Миколай.

– Але ж ти говорив тільки про двох, а що робитимуть ще двоє?

- А ті двоє теж без роботи не залишаться. Вони пильнуватимуть і наповнюватимуть торбу з подарунками. Справа не важка, але відповідальна. Є у мене ще й чарівний млинок. Та не борошно з нього сиплеться, а подаруночки. Одне буде торбу підставляти, інше млинком керувати. От так разом і впораємося мої хороші.

Вже нічка зорі засвітила, і місяць вийшов на поріг. Із неба янголи спустились, мандрують сотнями доріг. Святому дружно допомагають, а він дарує нам дива. Ця казка дітки закінчилась, та завтра буде вже нова.

Джерело: <https://kazka.in/fairytales/vitalia-savchenko/pomichnyky-svyatoho-mykolaya.html>

